

/پرسش و پاسخ دینی/

اشتراک در شبکه‌های اجتماعی:

آدرس صفحه: <https://mav>

پرسش و پاسخ

[1]

چرا قمه‌زنی بدعت است

آیا قمه‌زنی از مصادیق عزاداری است؟ در این گزارش ۷ دلیل بر رد این موضوع ارائه می‌شود.

به گزارش خبرنگار آیین و اندیشه خبرگزاری فارس، پس از حادثه غمبار عاشورا و توجه مردم به عمق مصیبت و سفارش امامان معصوم (ع) بر سوگواری و گرامیداشت یاد و خاطره شهدا کربلا به ویژه سید و سالار شهیدان حضرت امام حسین (ع)، برپایی مجالس عزاداری در بین شیعیان رایج شد و به تدریج گسترش یافت و همراه با فرهنگ‌های مختلف شیوه‌های مراسم تغییر کرد، ولی به هر حال مشخصه اصلی آنکه سوگواری است حفظ شد.

از آنجا که امروز عزاداری در تداوم و ترویج مکتب تشیع و نظام اسلامی نقش فراوانی دارد، بایستی با پالایش سنت‌ها و نمادهای عزاداری، خط سرخ شهادت‌طلبی، مبارزه و فداکاری را تداوم بخشید. این پالایش باید در اشعار، تاریخ‌نگاری، برداشت‌ها و اجرای سنت‌ها صورت گیرد تا از رخ دادن بدعت‌ها پیشگیری شود. با نظارت دقیق بر هیأت‌ها و دسته‌های عزاداری، تعزیه‌خوانی و پیشگیری از رفتارهای ناسازگار با موازین شرعی و اعتقادی و اعمالی به دور از عقلانیت مانند قمه زدن، قفل و تیغ زدن بر بدن، قلاده بستن، سینه خیز رفتن به سوی حرم اهل بیت (ع) و دیگر رفتارهای وهن‌آمیز، می‌توان این شیوه‌ها را مهار کرد. (1)

مرکز مطالعات و پاسخگویی به شبهات حوزه علمیه قم با نقد قمه‌زنی که از یکی از بدعت‌های ایجاد شده در سنت عزاداری است، این گونه می‌نویسد:

عزاداری و برپایی مجالس سوگواری برای سالار شهیدان امام حسین(ع) از امور مستحب و از سفارش‌ها و توصیه‌های اکید پیامبر گرامی اسلام(ص) و امامان معصوم(ع) است. اما چگونگی برپایی مراسم عزاداری، به عرف سالم انسان‌ها واگذار شده است. با توجه به عرف هر جامعه‌ای، شیوه‌ها و گونه‌های متفاوت عزاداری به وجود آمده است؛ سینه‌زنی، زنجیر زنی و مدیحه‌سرایی هر کشوری با کشور دیگر تفاوت دارد. در نتیجه تا زمانی که عزاداری ضرر مهم و قابل توجهی بر بدن نداشته باشد و یا پیامدهایی مثل راضی نبودن به مقدرات الهی و یا وهن دین و مذهب را در پی نداشته باشد و با عقل سالم هم سازگار باشد؛ مورد تأیید اسلام است، اما قمه‌زنی در عزاداری امام حسین(ع) به دلیل مضرات قابل توجه بر بدن، ایجاد رعب و وحشت برای کودکان و زنان، وهن مکتب تشیع، خدشه‌دار کردن اهداف عزاداری و مخالف بودن با سیره اهل بیت(ع) بدعت و حرام است.

بدون شک برپایی مراسم عزاداری و سوگواری برای اهل بیت عصمت و طهارت به ویژه امام حسین(ع) و یاران با وفا و فداکار آن حضرت از شعائر الهی و دارای اجر و ثواب بسیار، و وسیله‌ای برای قرب و نزدیکی به خداوند متعال است، اما در سال‌های اخیر، جریان‌های افراطی و مشکوک با پخش اطلاعاتی، سی‌دی و کتاب به تبلیغ و ترویج بی‌حد و مرز بودن عزاداری پرداخته و می‌گویند: هر عملی که به قصد عزاداری انجام شود، جایز است و همه انواع عزاداری‌های مرسوم در جهان که به حدود 330 نوع می‌رسد، جایز است.

بر اساس این باور قمه‌زنی، قفل‌زنی، استفاده از زنجیرهای تیغ‌دار، در آتش رفتن و ... جایز است! اینها برای اثبات این ادعا از همه ابزارهای ممکن از جمله تحریک احساسات، خلط حق و باطل و حتی تهمت و افترا به برخی از فقهای گذشته و حال سود جسته و با همه توان، تلاش می‌کنند که قمه‌زنی را عملی شرعی و مستند نشان دهند. در حالی که عزاداری نیز همانند بسیاری از امور دیگر دارای حد و مرز است؛ زیرا عزاداری با اهمیت و نقش مفیدی که دارد، اگر به صورتی غیر صحیح انجام شود، ضررهای جبران‌ناپذیری را به بار می‌آورد. از این رو، وظیفه عالمان و حوزه‌های علمیه است، که بدون مجمل‌گویی و با صراحت، حد و مرز آن را بیان کنند.(2)

خداوند متعال در قرآن می‌فرماید: «وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ»؛ (3) هر کس از حدود الهی تجاوز کند بر نفس خویش ظلم کرده است و نیز روایات زیادی داریم که هر چیزی دارای حد است: «ما من شیء الا وله حد»؛ (4) هیچ چیزی نیست، مگر آنکه برای آن حدی است.

عزاداری و سوگواری برای امام حسین(ع) نیز از این قاعده مستثنا نیست؛ زیرا عزاداری نیز مرز بندی‌های خاصی دارد که از آن جمله می‌توان به موارد ذیل اشاره کرد:

1- اقامه این مراسم باید به گونه‌ای باشد که انسان گرفتار عمل حرامی نشود، از باب نمونه، اقامه عزای اموال نامشروع، در زمین غصبی و ... نباشد.

2- بهره‌گیری از دروغ و مطالبی که با شأن حماسه‌سازان کربلا سازگاری ندارد، روا نیست.

بدون تردید، تحریف رویداد کربلا چه لفظی و چه معنوی، خرافه‌گرایی در نقل حادثه عاشورا، چه شکلی و چه محتوایی، از مرزهای عزاداری به شمار می‌آیند. پس این ادعا که عزاداری هیچ حد و مرزی ندارد، نادرست است.(5)

به گزارش فارس، تبیین و تعیین مرزهای عزاداری مجال گسترده‌تری می‌طلبد، در ادامه به صورت اختصار به قمه‌زنی که به عنوان شیوه‌ای از عزاداری مطرح شده است، می‌پردازیم:

*دلایل حرام بودن قمه‌زنی

1- قمه‌زنی از مصادیق عزاداری نیست

قمه‌زنی به دلیل آثار و پیامدهای منفی‌ای که به دنبال دارد، از مصادیق عزاداری برای امام حسین(ع) به شمار نمی‌رود. ممکن است کسی ناخود آگاه و با شنیدن مصیبت‌های وارد شده بر خاندان پیامبر(ص) به سمتی کشیده شود که آسیبی به خودش بزند، اما این رفتار با قمه‌زنی که به عنوان یک عمل عبادی و به منظور کسب ثواب انجام می‌شود، متفاوت است. البته ابراز ارادت به سیدالشهداء(ع) مطلوب خداوند متعال است، اما باید دید حد و مرز شرعی آن چیست؟

شهید آیت‌الله مرتضی مطهری می‌فرماید: «قمه‌زنی در شرایط فعلی هیچ دلیل عقلی و نقلی بر آن نداریم و یکی از مصادیق بارز تحریف محسوب می‌گردد و حداقل اینکه در زمان فعلی، باعث زیر سؤال رفتن تشیع می‌گردد. از برنامه‌هایی که هیچ ارتباطی با اهداف امام حسین(ع) ندارند، تیغ، قمه و قفل زدن است. قمه زدن هم همین طور است. این کار، کار غلطی است که یک عده قمه‌ها را بگیرند؛ به سرهای خودشان بزنند و خون‌ها را بریزند که چه شود؟ کجای این حرکت، عزاداری است؟» (6)

حضرت آیت‌الله خامنه‌ای(مدظله العالی) می‌فرماید: «قمه‌زنی علاوه بر اینکه از نظر عرفی از مظاهر حزن و اندوه محسوب نمی‌شود و سابقه‌ای در عصر ائمه(ع) و زمان‌های بعد از آن ندارد و تأییدی هم به شکل خاص یا عام از معصومین(ع) در مورد آن نرسیده است، در زمان حاضر موجب وهن و بدنام شدن مذهب می‌شود، بنابراین در هیچ حالتی جایز نیست و چنانچه در این مورد نذری وجود داشته باشد؛ نذر واجد شرایط صحت و انعقاد نیست.» (7)

2. قمه‌زنی به بدن ضرر می‌زند

حرمت اضرار بر نفس از قطعیات فقه ماست. اکثر فقها و آیات عظام تقلید این‌گونه فتوا داده‌اند که اگر قمه‌زنی ضرر قابل اعتنایی بر بدن داشته باشد و یا موجب وهن مذهب شود، جایز نیست. (8)

افرادی که در حین عزاداری از زنجیرهایی استفاده می‌کنند که بر سر آن‌ها تیغ‌هایی بسته شده است و با آن‌ها به سر و صورت یا سینه و پشت می‌زنند و خون‌شدیدی از بدن آن‌ها جاری می‌شود، آیا این اضرار بر نفس نیست؟ خراش کوچک بر صورت و دست و جوارح انداختن دیه دارد و جایز نیست، آن‌گاه چگونه ممکن است بگوییم این عمل جایز است؟! قمه‌زدن قطعاً از مصادیق اضرار بر نفس است و هیچ‌گونه جای شک و تردیدی در آن نیست. افراد زیادی بر اثر قمه‌زدن آسیب دیده‌اند و دچار عارضه شده‌اند. آیا این اضرار بر نفس نیست؟ آیا این رفتار، مصداق عمل به فعلی که قرآن صریحاً از آن نهی کرده نیست؟ چرا به جای اینکه به خودمان لطمه می‌زنیم، به دشمنان حضرت سیدالشهداء(ع) لطمه نمی‌زنیم؟ چرا به جای اینکه به ظالم و جائر و به یزیدیان زمانه حمله‌ور شویم، این چنین خودزنی می‌کنیم و خودمان را لت‌وپار می‌کنیم؟ آیا این رفتارها عاقلانه است و با مبانی و احکام شرع سازگار است؟ (9)

3- قمهزنی سلامت فرد و جامعه را به مخاطره می‌اندازد

قمهزنی از لحاظ بهداشت روانی سلامتی فرد و جامعه را به مخاطره می‌اندازد، به اعتقاد کارشناسان بهداشتی و متخصصان امور بهداشتی قمهزنی ممکن است از یک سو باعث خون‌ریزی، عفونت‌های موضعی و قطع شدن برخی عروق و اعصاب فرد قمهزن شود و از سوی دیگر می‌تواند بیماری‌های عفونی خطرناکی همچون هپاتیت B و مانند آن را در جامعه گسترش دهد. (10)

4- قمهزنی تعادل روان برخی از افراد حساس جامعه را برهم می‌زند

قمهزنی تعادل روانی برخی از افراد حساس جامعه را نیز برهم می‌زند. متخصصان روان‌پزشکی معتقدند، قمهزنی در روحیه افراد حساس جامعه از جمله کودکانی که شاهد این عمل هستند اثر منفی بر جای می‌گذارد. آنان می‌گویند از آنجا که نمی‌توان کودکان را نسبت به این کار توجیه کرد، ممکن است قمهزنی باورهای مذهبی آنان را سست کند، مهدی بینا دانشیار رشته روان‌پزشکی در مورد اثرات قمهزنی بر روحیه کودکان می‌گوید: «چون در قمهزنی خون جاری می‌شود و این حرکت ریتم‌دار و با حرکات‌های بدنی و تکرار همراه است، قطعاً روی بچه‌ها اثر منفی می‌گذارد. برخی از بچه‌ها با دیدن این عمل دچار رعب و هراس شده و حالت چندش به آنان دست می‌دهد. حالا اگر کودکی یا بزرگ‌سالی به این مسأله به عنوان یک پدیده مذهبی نگاه کند، ممکن است قمهزنی در آینده باعث گریز او از مذهب شود». (11)

5- قمهزنی موجب وهن مذهب می‌شود

هرگاه فعل و امر جدیدی که جزء دین بودن آن ثابت نشده، سبب وهن و تضعیف دین شود، به یقین انجام آن فعل حرام بوده و باید از انجام آن پرهیز شود. قمهزنی نیز از امور نوپیدایی است که هیچ‌گونه سابقه‌ای در عصر امامان معصوم (ع) و حتی قرون نزدیک به آن نداشته است.

در روزگاری که به برکت انقلاب اسلامی گرایش مردم به تشیع روز افزون شده است و منطق و عقلانیت مبانی تشیع و صفا و پاکی رهبران آن به ویژه امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری دنیای امروز را شیفته و دلدادۀ مذهب اهل بیت (ع) کرده است، انجام کارهایی سؤال‌انگیز که پشتوانه استدلالی محکم هم ندارد، موجب گریز و بیزارای مردم نسبت به مذهب می‌شود و این بزرگ‌ترین ستم به مذهب اهل بیت (ع) است.

بر فرض که بگوییم و معتقد باشیم که قمهزنی هیچ‌گونه ضرری بر نفس ندارد و یا اینکه قمهزنی دارای دلیل‌های محکم فقهی است؛ به قیمت پایبندی به یکی از شعائر غیر واجب، نمی‌توان اصل دین و مذهب را قربانی کرد و مردم جهان را به مذهب تشیع بدبین کرد و آن را مکتبی خرافی، بی‌منطق و خشونت‌طلب جلوه داد.

بر همین اساس امام صادق (ع) می‌فرماید: «كُونُوا لَنَا زِينًا وَ لَا تَكُونُوا عَلَيْنَا شَيْنًا حَبَّبْنَا إِلَى النَّاسِ وَ لَا تُبْغِضُونَا إِلَيْهِمْ، فَجُرُّوا إِلَيْنَا كُلَّ مَوَدَّةٍ وَ ادْفَعُوا عَنَّا كُلَّ شَرٍّ»؛ (12) زینت ما باشید نه سبب زشتی و بی‌آبرویی ما، ما را محبوب مردم گردانید و مبعوض ایشان نکنید. پس محبت آنها را به ما جلب کنید و هر گونه بدی را از ما دور سازید.

و نیز امام علی(ع) می‌فرماید: «انّ احسنّ الزی ما حَلَطَکَ بالناس و جَمَلَکَ بینهم و کَفَّ السنتهم عنک»(13)؛ همانا نیکوترین زینت و زیبایی چیزی است که تو را با مردم آمیخته سازد و تو را در میان مردم زیبا سازد و زبانشان را از بدگویی تو باز دارد.

و نیز امام صادق (ع) می‌فرماید: «إِيَّاكُمْ أَنْ تَعْمَلُوا عَمَلًا يُعَيِّرُونَا بِهِ، فَإِنَّ وَلَدَ السُّوءِ يُعَيِّرُ وَالِدَهُ بِعَمَلِهِ، كُوتُوا لِمَنْ انْقَطَعَتْ إِلَيْهِ زِينًا وَلَا تَكُونُوا عَلَيْهِ شَيْنًا...» (14)؛ مبادا کاری کنید که ما را بدان سرزنش کنند. همانا فرزند بد، پدرش را به کردار او سرزنش کند، برای کسی که به او دل داده‌اید (امام خود) زینت باشید و عیب و ننگ او نباشید.

آیت‌الله مکارم شیرازی می‌فرماید: عزاداری خامس آل عبا از مهمترین شعائر دینی و رمز بقای تشیع است، ولی بر عزاداران عزیز لازم است از کارهایی که موجب وهن مذهب می‌شود و یا آسیبی به بدن آن‌ها وارد می‌کند خودداری کنند. (15)

آیت‌الله سیستانی می‌فرماید: باید از کارهایی که عزاداری را خدشه‌دار می‌کند اجتناب شود، روشن است که قمه‌زنی در حال حاضر تیغات منفی فراوانی از جمله وهن دین را در پی دارد. (16)

آیت‌الله جوادی می‌فرماید: چیزی که مایه وهن اسلام و پایه هتک حرمت عزاداری است جایز نیست، انتظار می‌رود از قمه‌زنی و مانند آن پرهیز شود. (17)

آیت‌الله العظمی خویی می‌فرماید: اگر قمه‌زنی و زنجیرزنی با قلاب‌های فلزی که در ماه محرم انجام می‌گیرد؛ منجر به ضرر و زیان قابل توجهی شده و یا هتک، تمسخر و توهین به دین و مذهب را به دنبال آورد؛ جایز نیست. (18)

6. قمه‌زنی اهداف عزاداری را خدشه‌دار می‌کند

قیام امام حسین(ع) در هر عصر و زمان و برای هر ملت و مردمی پیامی دارد، پیامی که هیچ‌گاه کهنه نمی‌شود. اما در شرایطی که همواره ستم‌پیشگان و استعمارگران خون‌آشام در تلاش بوده‌اند تا نقش عاشورا را کمرنگ کرده و بنیانش را براندازند، مؤثرترین عاملی که می‌تواند آن را برای نسل‌های آینده حفظ کند، مراسم سوگواری امام حسین(ع) است.

برپا داشتن مراسمی به یاد سیدالشهداء(ع) در ایام مختلف به ویژه دهه محرم و روز عاشورا می‌تواند روشی برای احیای خط امامان معصوم(ع) و تبیین مظلومیت آنان باشد، تأکیدهای فراوان پیامبر(ص) و امامان معصوم(ع) به برپایی مراسم سوگواری نیز هماهنگ با این اهداف عالیه بوده است. اما نکته‌ای که از تمام روایاتی که در این باب وارد شده‌اند می‌توان دریافت این است که امامان معصوم(ع) به منظور حفظ حادثه کربلا و انتقال فرهنگ آن به نسل‌های آینده، برگزاری مراسم سوگواری ساده و بی‌آلایشی را توصیه می‌کردند، اما متأسفانه با گذشت زمان و گسترش مذهب تشیع، این مراسم به پاره‌ای از آداب و رسوم قومی و ملی و سلیق فردی و جمعی نظیر قمه‌زنی و مانند آن ممزوج شد، که خود می‌تواند مانعی برای درک مناسب پیام عاشورا باشد. (19)

گاهی درخت تنومند و ریشه‌دار سنت‌های دینی به دلیل برخی از عملکردها و بهره‌برداریهایی نادرست آسیب می‌بیند و کم‌کم

بخشی از آن به یک سنت غلط تبدیل می‌شود، چنین پدیده‌ای که از سهل‌انگاری‌های کوچک ریشه می‌گیرد گاه اهداف بزرگ را خدشه‌دار می‌سازد و به طور ناخواسته بستر را برای برآوردن اهداف پلید دشمنان اسلام و انقلاب فراهم می‌سازد و گاه سبب می‌شود افرادی که از خوان پر نعمت سوگواری عاشورایی بی‌بهره‌اند و آن را سنتی، ناکارآمد و گاه بیهوده می‌انگارند، این انحراف‌ها را دستاویزی برای هجوم به اصل فرهنگ عاشورا قرار می‌دهند. (20)

7. قمه‌زنی خلاف سیره اهل بیت(ع) است

ما باید از مشی و منش حضرات معصومین(ع) در مراسم و محافل عزاداری پیروی کنیم، سنت عزاداری از موارث حضرت امام باقر(ع) و امام صادق(ع) است، امام باقر و امام صادق بیش از سایر معصومین(ع) بر مسأله ذکر مصیبت و تشکیل محافل عزاداری تأکید فرموده‌اند و خود این بزرگواران هم ملتزم بودند. در واقع سنت‌های حسنه قدسی الهی که بقای تشیع و حیات مکتب اهل بیت(ع) و در حقیقت اسلام ناب در گرو تحفظ آن‌ها بوده و هست، ارث صادقین(ع) است و آن بزرگواران این سنت را بنا گذاشته‌اند.

آیا در رفتار و سنت حضرات معصومین(ع) که بانی این سنت حسنه هستند، چنین رفتارهای غیرمعقولی سراغ داریم؟ حتی یک مورد داریم که حضرت امام صادق(ع) که بنیان‌گذار سنت عزاداری هستند، زنجیر تیغ‌دار بر سینه و پشت زده یا قمه بر سر زده باشند؟ اگر چنین چیزی جایز بود، امام صادق(ع) انجام می‌دادند. ما در هر امری اگر از حضرات معصومین(ع) مدرک مستند برخوردار از دلالت تام در اختیار داشته باشیم، روی چشم می‌گذاریم و به آن عمل می‌کنیم، اما هرگز قول و فعل مستند به آن بزرگواران در این زمینه‌ها در دست نیست. (21)

*پی‌نوشت‌ها:

- 1- محمد سهلانی، نماد و سنت‌های سوگواری عاشورایی، مجله شمیم یاس، شماره 59، بهمن 1386، ص 39.
- 2- محمدصادق مزینانی، قمه‌زنی زیر تیغ نقد، مجله پگاه حوزه، قمه‌زنی زیر تیغ نقد، شماره 270، 12/10/1388.
- 3- طلاق، آیه 1.
- 4- محمدباقر مجلسی، بحار الانوار، ج 2 ص 170.
- 5- حر عاملی، وسائل الشیعه، بیروت، دار احیاء التراث العربی، ج 15، ص 583.
- 6- مرتضی مطهری، حوزه و روحانیت، ج 2، ص 173.

7- أجوبة الاستفتاءات فارسی، ص326.

8-ر.ک: مجله فقه اهل بیت علیهم السلام، شماره 48، اختصاصی پایگاه حوزه.

9-علی اکبر رشاد، قمه زنی وهن مذهب و خلاف عقل و حرام شرعی است، سایت خبرگزاری مهر، بخش دین و اندیشه، به تاریخ 5/8/1393.

10-مهدی مسائلی، تبعات بهداشتی و روانی قمه زنی، سایت راسخون، به تاریخ 13/9/1390.

11-همان.

12-حر عاملی، وسائل الشیعه، ج 8 ص400.

13-عبدالواحد آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ج 5 ص510 .

14-محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی، ج 2 ص219.

15-پایگاه اطلاع رسانی دفتر آیت الله العظمی مکارم شیرازی.

16-سید محسن محمودی، مسائل جدید از دیدگاه علما و مراجع تقلید، جلد 3، ص34.

17-پایگاه اطلاع رسانی جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

18-المسائل الشرعیه، استفتائات الامام الخویی، العبادات؛ و الطريق النجاة، ج 2، ص455.

19-علی ربانی خوراسگانی، قمه زنی بدعت یا سنت، سایت سازمان تبلیغات اسلامی، به تاریخ 7/11/1386.

20-مجله شمیم یاس، نماد و سنت های سوگواری عاشورایی، شماره 59، بهمن 1386، ص 39.

21-علی اکبر رشاد، قمه زنی وهن مذهب و خلاف عقل و حرام شرعی است، سایت خبرگزاری مهر، بخش دین و اندیشه، به تاریخ 5/8/1393.

برجسب ها:

پرسش و پاسخ، بدعت، حرمت قمه زنی [2]

نشانی منبع: <https://mava.iki.ac.ir/node/922>

پیوندها

https://mava.iki.ac.ir/files/images/articles/answer-question_2.png [2] [1]

<https://mava.iki.ac.ir/tag/%D9%BE%D8%B1%D8%B3%D8%B4-%D9%88-%D9%BE%D8%A7%D8%B3%D8%AE%D8%8C-%D8%A8%D8%AF%D8%B9%D8%AA%D8%8C-%D8%AD%D8%B1%D9%85%D8%AA-%D9%82%D9%85%D9%87-%D8%B2%D9%86%DB%8C>